

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.) จัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ม.อ.) โดยเป็นการขยายกิจการจากหน่วยระบาดวิทยาซึ่งศึกษาโรคในภาคใต้ให้ครอบคลุมนักวิชาการสาขาต่าง ๆ และปัญหาทางวิชาการที่เกี่ยวกับสุขภาพภาคใต้มากขึ้น

ตั้งแต่จัดตั้งมาในปี พ.ศ. 2547 วพส. ให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาและแก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นงานหลัก นอกเหนือจากการพัฒนาสุขภาพภาคใต้โดยทั่วไป ผลงานที่ผ่านมาที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษาความเป็นไปได้ ซึ่งนำไปสู่กิจกรรมของคณะแพทยศาสตร์ และคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุขในการผลิตแพทย์เพื่อจังหวัดชายแดนใต้ และมีส่วนกระตุ้นให้เพิ่มการผลิตพยาบาลสำหรับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ในเวลาต่อมา

นักวิชาการอื่น ๆ ที่ วพส. เข้าไปชักชวนและสนับสนุนให้ทำงานวิชาการเพื่อสุขภาพภาคใต้ ได้แก่ กลุ่มสาขาอุตสาหกรรมและการเกษตร ซึ่งช่วยเหลือและร่วมมือกับชาวบ้านในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ โดยเป็นวิสาหกิจชุมชนในภาคใต้ รวม 12 รายการ

วพส. ร่วมกับสำนักวิจัยและพัฒนา ม.อ. จัดตั้งเครือข่ายวิจัยชุมชน ม.อ. ซึ่งเป็นแกนในการแก้ปัญหาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้กับชาวบ้านที่มีความต้องการ รวมทั้งสิ้น 50 รายการ

โดยความร่วมมือกับผู้มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ภาคใต้และภาคอื่น ๆ ของประเทศ วพส. จัดตั้งโครงการบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในปี พ.ศ. 2547 เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้มีเจตคติและความสามารถในการทำงานร่วมกับชุมชน และเป็นสะพานเชื่อมระหว่างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และชุมชน จนถึงปัจจุบัน บัณฑิตอาสาผ่านการอบรมเสร็จสมบูรณ์ไปแล้ว 74 ราย โครงการในชุมชนที่ยังคงดำเนินอยู่อย่างเข้มแข็งมี 20 ชุมชน บัณฑิตอาสาจบไปแล้วทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ รวม 46 หน่วยงาน

ความรุนแรงในภาคใต้ทำให้เกิดคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) เพื่อแก้ปัญหาในภาคใต้ วพส. ได้ร่วมกับ กอส. จัดตั้งศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ (ศวชต.) ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในปี 2549 เพื่อจัดทำฐานข้อมูลผู้ได้รับผลกระทบเพื่อใช้ในการติดตามให้ความช่วยเหลือในระยะยาว โดยมีกิจกรรมสนับสนุนที่สำคัญ คือ การเยี่ยมเยียนให้กำลังใจ ช่วยเหลือผู้บาดเจ็บและครอบครัวผู้เสียชีวิตให้สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่เขาพึงได้รับชดเชย และให้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอาชีพ และช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายอื่น ๆ ตลอดจนจัดอบรมเทคนิคการเยียวยาให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่เยียวยาในพื้นที่ ต่อมาจัดตั้งสำนักงาน ศวชต. ที่มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา รวมแล้วให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบทั้งสิ้น 134 ราย และจัดอบรมเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการเยียวยา 31 ครั้ง

หลังพิบัติภัยสึนามิ ผู้อำนวยการ วพส. ได้เดินทางเข้าไปพื้นที่ จ.อาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย เพื่อติดต่อให้ความช่วยเหลือแก่หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยเซียงเกวาลาร์ ซึ่งต่อมาได้รับทุนจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์และมูลนิธิโรเบิร์ตวูดจอห์นสันช่วยให้อาจารย์พยาบาลจากสถาบันดังกล่าวจำนวน 7 ราย มาศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ช่วยแนะนำและกำกับการจัดตั้งอาสาสมัครเพื่อสุขภาพในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิและที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงใน จ.อาเจะห์ รวม 6 แห่ง มีการแลกเปลี่ยนอาจารย์มหาวิทยาลัย นักศึกษา บัณฑิตอาสาและชาวบ้านทั้งฝั่งไทยและอินโดนีเซีย เดินทางแลกเปลี่ยนเยี่ยมเยียนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในเรื่องการพัฒนาชุมชน การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ และการเตรียมรับภัยพิบัติ ต่อมาขยายความร่วมมือไปยังสาขาเกษตร ซึ่งได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงซึ่งดำเนินการอยู่แล้วในอาเจะห์เช่นกัน

ทางการศึกษา วพส. ได้กระตุ้นและสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาชุดการเรียนการสอนเชิงพหุวัฒนธรรม โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น งานศิลปะ นิทาน วรรณกรรม และการเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยอาจารย์จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และนำไปใช้ในการดำเนินงานโดยครูชั้นประถมศึกษาในจังหวัดปัตตานี รวมแล้ว 20 โรงเรียน 150 ท่าน ต่อมา ได้รับการสนับสนุนจาก UNESCO จัดอบรมเพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง

วพส. ได้จัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสุขภาวะจังหวัดชายแดนใต้ โดยมีสถาบันที่เข้าร่วม คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สถาบันการพลศึกษายะลา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา พัฒนาโครงการวิจัยที่มีผลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงสุขภาพของประชาชนในจังหวัดชายแดนใต้ และสร้างความเข้มแข็งโดยตรงให้กับสถาบันเหล่านั้น มีอาจารย์เข้าร่วมรวมทั้งสิ้น 25 ท่าน มีประชาชนได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากงานวิจัยประมาณ 2,000 คน

ทางด้านนักวิชาการรุ่นใหม่ วพส. จัดตั้งเครือข่ายส่งเสริมศักยภาพอาจารย์รุ่นใหม่ที่จบปริญญาเอกไม่เกิน 5 ปี และตำแหน่งวิชาการไม่เกิน ผศ. มาทำงานร่วมกันในการพัฒนาชุมชนและศักยภาพของหน่วยงานของตน ภายใต้การดูแลของพี่เลี้ยงจากนักวิจัยอาวุโส รวมทั้งสิ้น 7 ท่าน 5 โครงการ ครอบคลุมสาขาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์สุขภาพ อุตสาหกรรมเกษตร และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

นอกจากนี้ มีงานวิจัยซึ่ง วพส. ให้การสนับสนุนโดยตรงในการแก้ปัญหาจังหวัดภาคใต้ มีหัวข้อเกี่ยวกับอนามัยแม่และเด็ก การเฝ้าระวังโรคในภาคใต้ รวม 22 เรื่อง

แกนทางวิชาการที่สำคัญของ วพส. คือ หน่วยระบาดวิทยา หน่วยนี้ให้การสนับสนุนทางวิชาการแก่นักวิชาการรุ่นใหม่ในสถาบันต่าง ๆ ข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว และทำวิจัยเองโดยอาจารย์และบัณฑิตศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในจังหวัดภาคใต้ รวมทั้งสิ้น 44 เรื่อง

โดยสรุป ในรอบ 6 ปีที่ผ่านมา วพส. ได้สร้างและพัฒนาเครือข่ายนักวิชาการในภาคใต้และชุมชน ประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ทรัพยากรมนุษย์และปัญญาเหล่านี้จะส่งผลดีต่อพัฒนาการของภาคใต้และประเทศไทยในอนาคต